

METODOLOGIJA KREIRANJA PARTICIPATIVNOG BUDŽETA ZA OPĆINE U BIH

Metodologija kreiranja participativnog budžeta za općine u BiH

Brošuru pripremili:
Udruženje izbornih zvaničnika u BiH
Štampa: Harysoft
Sarajevo, 2018

Autor: Vojtěch Černý, AGORA CE
Konsultanti: Kateřina Vojtišková, Pavel Mička, Kateřina Vávrová
Grafika: Robert Žamboch, www.robertzamboch.cz
Grafika: Martin Herčík, Design Green Cat

© Agora CE, o. p. s., 2018

Projekat „Participativni budžet – mogućnost efektivnog angažovanja građana“ je podržan sredstvima Ministarstva vanjskih poslova ČR u okviru Programa transformacijske saradnje ČR.
www.participativni-rozpocet.cz

TRANSITION
Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic

ISBN: 978-80-906397-2-0

www.pbbih.com

SADRŽAJ

UVOD	5
O PARTICIPATIVNOM BUDŽETIRANJU.....	6
PRIPREMA PARTICIPATIVNOG BUDŽETA – PRAKTIČNA UPUTSTVA.....	15
EVALUACIJA PARTICIPACIJE JAVNOSTI U PRIPREMI I KREIRANJU PB.....	33
EVALUACIJA AKTIVNOSTI UPRAVE TOKOM REALIZACIJE PB.....	37
PRILOZI.....	39

UVOD

Ova metodologija je namijenjena onima kojima je potreban jednostavan i razumljiv instrument za pripremu participativnog budžeta u svom gradu. Bilo da ste političar, aktivan građanin ili službenik u njoj ćete naći praktične savjete o tome kako pripremiti participativni budžet, kako ga realizovati i takođe na šta da obratite pažnju prilikom implementacije njegovih rezultata.

Sastavili smo jedinstveni opis za svaku fazu pripreme, realizacije i implementacije ciljeva procesa participativnog budžetiranja. Primjeri i stavovi političara i službenika iz nekoliko čeških gradova i primjeri iz inostranstva će Vam omogućiti da bolje zamislite šta je potrebno raditi. Za svaki korak napravili smo rezime potrebnih i odgovarajućih aktivnosti sa opisom kako ih izvršiti.

Kreiranje participativnog budžeta može imati više varijanti u zavisnosti od specifičnih uslova vašeg grada. Ova metodologija vam pomaže da na svakom koraku iskoristite provjeren postupak koji prilagođavate sopstvenim mogućnostima. To će vam pomoći da se pripremite za potencijalne rizike, eventualno i za rješavanje problema, koji se mogu javiti prilikom pripreme participativnog budžeta.

Metodologija se bazira na praktičnom iskustvu pilotskih testiranja pripreme participativnog budžeta nekoliko čeških gradova. Zato što se u češkoj sredini radi o prvim istraživanjima ovih metoda, metodologija istovremeno odražava primjere stvaranja budžeta u inostranstvu i primjere iz stručne literature, koja se bavi ovom temom.

O PARTICIPATIVNOM BUDŽETIRANJU

Zašto uključivati građane u stvaranje budžeta? Uobičajena primjedba je: „Ljudi to ne razumiju, nemaju predstavu o tome kako se formira gradski budžet i kako je složeno uskladiti prihode i rashode grada, na način da bi mogli uvrstiti investicije u vlastiti razvoj“.

Ovo gledište pokazuje osnovno nerazumijevanje kako participativno budžetiranje funkcioniše. Građani vrlo često nemaju predstavu koliko obavezne troškove grad prvo mora platiti, prije nego što dođe do stavki kao što su razvoj infrastrukture ili investicija u takve stvari kao što su na primjer popravka trgova, školskih ili sportskih objekata, ali takođe i „ne-investicione“ rekreativne programe za omladinu i druge stvari, koje smo navikli da smatramo uobičajenim standardom života u gradu. Sa druge strane građani znaju najbolje šta bi im poboljšalo uslove života u gradu. Često to mogu biti stvari o kojima rukovodstvo grada može teško da sazna, ili koje se na prvi pogled mogu činiti kao nebitne. Kada postanu pregled odlučivanja širih grupa stanovništva, može se prepoznati njihov značaj. Upravo zato ima smisla baviti se participativnim budžetiranjem.

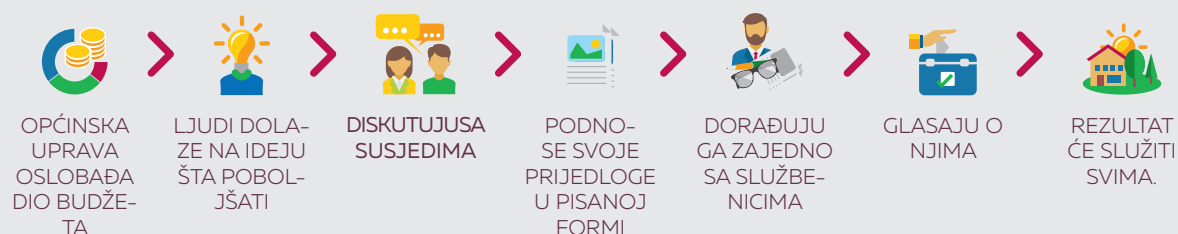
Šta je to participativni budžet?

Definicija i koncepcija participativnog budžeta (dalje PB) ima mnogo. U našoj koncepciji se radi prvenstveno o rezultatu specifičnog postupka uključivanja javnosti u odlučivanju o određenom finansijskom paketu koji je izdvojen od strane rukovodstva grada. Da bismo došli do ovog rezultata građane je potrebno informisati, motivisati i uključiti u dijalog o tome kako participativni budžet treba biti sastavljen. Političari i službenici im zato moraju stvoriti povoljne uslove i izabrati takav proces, koji će biti otvoren, efektivan i transparentan.

Proces i stepen uticaja javnosti na oblik PB se razlikuje između gradova. Ako govorimo o procesu kao što je participativno budžetiranje, on mora da ispuni nekoliko osnovnih kriterija:

- **Odlučuje se o konkretnim finansijama ili budžetu grada.**
- **Odvija se na općinskom nivou sa nadležnostima donošenja odluka.**
- **Redovno se ponavlja (isključuje jednokratne događaje tipa referenduma).**
- **Uključuje oblike javnog zajedničkog odlučivanja u formi otvorenih sastanaka, odnosno diskusije.**
- **Poželjan je određen stepen odgovornosti svih učesnika za rezultate procesa.**

Slika 1. Primjer mogućeg procesa stvaranja participativnog budžeta

Participativno budžetiranje je proces kojim građani ili stanovnici određenog grada ili regiona mogu odrediti na šta će biti potrošene javne finansije.

Šta Vam može donijeti realizacija participativnog budžetiranja?

Korištenje donosi gradu razne prednosti koje se razlikuju prema tome sa koje pozicije gledate na ovaj proces. Kao građanin? Kao izabrani političar? Kao službenik?

Prednosti korištenja PB iz perspektive političara

- Efikasnije uključujem aktivne građane u diskusije o razvoju grada.
- Motivišem neaktivne građane ka većem interesovanju za javne stvari.
- Lakše identifikujem šta javnosti zaista smeta i kako bi se to moglo riješiti.
- Transparentnije trošim sredstva u skladu sa potrebama stanovništva.
- Jačam povjerenja građana u općinsku upravu.

Prednosti korištenja PB iz perspektive građana

- Od mojih sugrađana postaju (opet) susjedi.
- Mogu istaći svoju temu ili riješiti problem u svojoj okolini.
- Imam jasno definisan način kako mogu uticati na dio općinskog budžeta.
- Političari i rukovodioci službi i odjeljenja snose direktnu odgovornost za ispunjavanje mojih prijedloga.

Prednosti korištenja PB iz perspektive službenika

- Građani postaju moji partneri, u okviru datih pravila moguće je bolje sarađivati sa njima.
- Ljudi cijene rezultate zajedničkog posla i pomažu da ih čuvamo, npr. od vandala.
- Građani me gledaju kao stručnog konsultanta, sa kojim rješavaju realizaciju svojih prijedloga.
- Na konkretnim zadacima sarađujem sa kolegama iz drugih odjeljenja i na taj način se produbljuje saradnja u okviru cijele uprave.
- Realizuju aktivnosti na osnovu stvarnih potreba stanovništva.

Koji su osnovni uslovi za uspješno kreiranje PB

Realizacija procesa participativnog budžetiranja zahtijeva ispunjavanje nekoliko osnovnih uslova. Najznačajniji koje morate ispuniti su:

- 1. Dobiti političku podršku za cijeli proces.**
- 2. Odrediti jasno data pravila i formu procesa.**
- 3. Pripremiti i kvalitetno provesti informativne kampanje.**
- 4. U okviru uprave obezbijediti dovoljan kapacitet za rad sa javnošću.**
- 5. Izazvati i ispuniti interes javnosti za uključivanje u proces.**
- 6. Povezati participativno budžetiranje sa strateškim i finansijskim planiranjem.**

- 1** **Politička podrška cijelog procesa** znači, da će biti moguće dovesti participativno budžetiranje do uspješnog kraja. Rukovodstvo grada se mora na početku jasno obavezati na koji način će finansirati proces uključivanja javnosti i zatim investirati u projekte koji budu rezultati ovog procesa. Takođe treba obezbijediti dugoročno i redovno ponavljanje cijelog procesa.
- 2** **Jasno definisana pravila i forma procesa daju** jasan pregled toga kako ćete postupati prilikom kreiranja PB. Pravila moraju biti razumljiva i proces što jednostavniji da učešće ne bi bilo komplikovano za građane. Pravila moraju prije svega odrediti visinu finansijskog iznosa o kojem će građani odlučivati, na koji način dolazi do odlučivanja, ko će biti odgovoran za odluku. Oboje – pravila i forma procesa moraju biti predmet evaluacije svake godine i eventualno korigovana.
- 3** **Kvalitetno sprovedena informativna kampanja** je osnova uspjeha PB! Priprema PB neće imati značaj, ako ljudi ne budu imali priliku da saznaju o tome. Posebno u prvoj godini, potrebno je da građani saznaju kako o samom PB, tako i o mogućnostima kako da se uključe. U narednim godinama za općinsku upravu će govoriti rezultati i realizovani projekti.
- 4** **Kapacitet uprave za rad sa javnošću i obezbijedivanje dovoljnih izvora** za pokrivanje troškova, povezanih sa realizacijom PB. Rukovodstvo grada mora imati službu, koja će biti sposobna koordinirati učešće javnosti. Istovremeno njihovi stručni zaposlenici moraju biti pripremljeni da investiraju svoje radno vrijeme u dijalog sa javnošću u vezi projektnih prijedloga.
- 5** **Interes javnosti za učešće u kreiranju PB.** Sa jedne strane grad čeka aktivno učešće građana, a sa druge strane građani čekaju opipljive rezultate svog truda. Ova očekivanja funkcionišu na principu zajedničkih interesa. Do određene mjere važi da što se više građanima ponudi, tim će građani imati veću motivaciju za učešće u procesu. Građani trebaju znati rezultat svoje aktivnosti odmah nakon donošenja odluke.
- 6** **Povezivanje sa strateškim i finansijskim planiranjem,** koje ograničava rizik besmislenih i nepotrebnih investicija. Rezultati učešća javnosti i realizovanih projekata ne smiju biti u suprotnosti sa dugoročnim ciljevima i tekućim finansiranjem grada. U okviru kreiranja PB stanovnici bi trebali saznati potrebne informacije o ovim temama kao i imati mogućnost da o njima diskutuju.

Koliko vremena je potrebno za realizaciju participativnog budžetiranja

Participativno budžetiranje je potrebno pažljivo **pripremiti**, tako da bi to bilo što razumljivije za sve učesnike i omogućavalo da se na najlakši način **uključe u kreiranje** PB. Rezultat procesa kreiranja PB je odlučivanje građana o tome, šta grad treba **realizovati** sredstvima gradskog budžeta. Nakon toga, potrebno je ocijeniti cijeli proces i eventualno prilagoditi za naredne godine. Evaluacija bi takođe trebalo da se bavi načinom realizacije odabranih prijedloga iz sredstava participativnog budžeta i eventualno da preporuči izmjenu internih procedura, kojima se rukovodi općinska uprava.

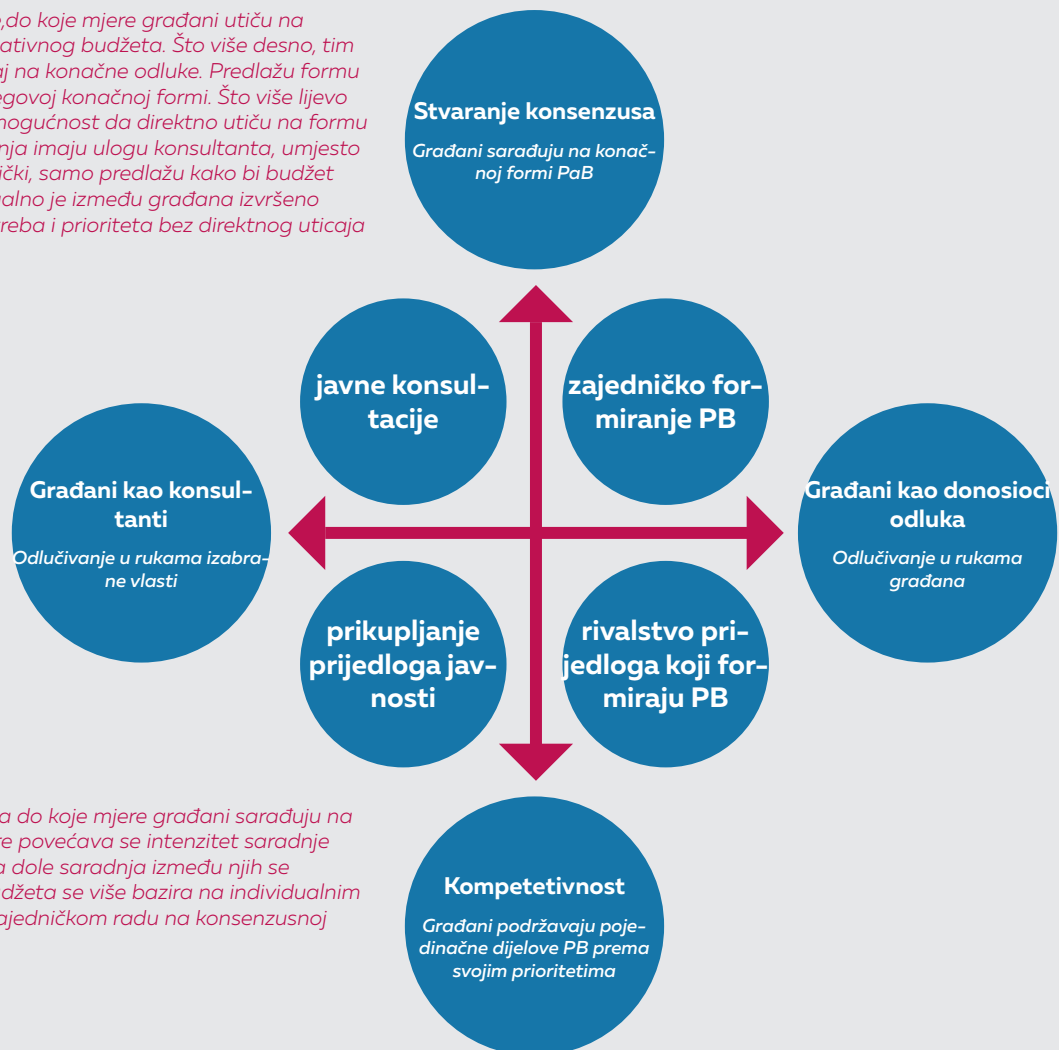

SLIKA 1: VREMENSKA LINIJA PRIKAZUJE ZAHTJEVNOST GLAVNIH KORAKA SPOJENIH SA PRIPREMOM, KREIRANJEM I IMPLEMENTACIJOM PARTICIPATIVNOG BUDŽETA.

Kako izabrati postupak kreiranja participativnog budžeta za vaš grad

Postupak kojim se formira participativni budžet se značajno razlikuje od grada do grada i to posebno s obzirom na odabrani oblik učešća javnosti u njegovom kreiranju. Sljedeća slika će nam pomoći da se orijentiramo u tome kako je podešen postupak kreiranja participativnog budžeta i do koje mjere omogućava javnosti da učestvuje u donošenju odluka i takođe kako građani tokom kreiranja budžeta saraduju između sebe .

Vodoravna osa ilustruje, do koje mjere građani utiču na konačnu formu participativnog budžeta. Što više desno, tim više građani imaju uticaj na konačne odluke. Predlažu formu budžeta i odlučuju o njegovoj konačnoj formi. Što više lijevo tim više građani gube mogućnost da direktno utiču na formu PB i u procesu odlučivanja imaju ulogu konsultanta, umjesto donosioca odluka. Faktički, samo predlažu kako bi budžet trebao izgledati, eventualno je između građana izvršeno istraživanje njihovih potreba i prioriteta bez direktnog uticaja na konačnu odluku.

Vertikalna osa označava do koje mjere građani saraduju na kreiranju PB. Prema gore povećava se intenzitet saradnje između građana. Prema dole saradnja između njih se smanjuje, a kreiranje budžeta se više bazira na individualnim prijedlozima, nego na zajedničkom radu na konsenzusnoj formi budžeta.

Dva konkretna primjera koja ilustruju „zajedničko kreiranje“ i „rivalstvo prijedloga“ prilikom izrade PB naći ćete na sljedeće dvije strane. Druge dvije metode (tzv. „javne konsultacije“ i „prikupljanje prijedloga javnosti“) ostavljamo po strani, zato što ih ne smatramo participativnim budžetiranjem, već samo konsultacijom javnosti, a ne njenim realnim učešćem u donošenju odluka.

Participativno budžetiranje kao „rivalstvo prijedloga“

Proces u kom se naglasak stavlja na samostalnu aktivnost pojedinih građana, odnosno formalno i neformalno organizovanih grupa stanovništva. Rukovodstvo grada postavlja jasna i jednostavna pravila, koja određuju sa kojim prijedlozima je moguće učestvovati u kreiranju budžeta. Građani stoje iza svojih prijedloga, a uprava je za njih partner koji im pomaže da dorade svoje prijedloge u izvodivu formu i istovremeno osigurava njihovu promociju u javnosti. O projektima koje je moguće izvesti se na kraju vrši glasanje, koje je omogućeno svim stanovnicima grada.

Prednost ovog postupka je motivacija građana da rješavaju njima bliske teme ili probleme – građani se do značajne mjere identifikuju sa svojim prijedlogom. Nasuprot „zajedničkom kreiranju budžeta“ znatno je manje vremenski zahtjevno u pogledu odlučivanja od strane učesnika.

Participativno budžetiranje kao „zajedničko kreiranje budžeta“

Ovaj postupak naglašava povezanost prijedloga pojedinih građana sa kasnijom primjenom rezultata procesa na cjelokupnom upravljanju gradom (strateško planiranje razvoja). Gradska uprava određuje formu procesa i određuje, kakav će biti mehanizam definisanja i izbora budžetskih prioriteta. Iza prijedloga ne stoje pojedinci, već grupe građana koje se okupljaju u specifičnim radnim grupama (tzv. teritorijalni i tematski sastanci), koji u slučaju većih gradova dalje delegiraju svoje predstavnike u tijela koja imaju različite funkcije – najčešće koordinacijske i kontrolne, nekada i mogućnost donošenja odluka. Prijedlozi građana prolaze kontrolu u pogledu tehničke izvodljivosti i ulaze u proces selekcije, koji se razlikuje od grada do grada. Nekada se zasniva na glasanju izabrane grupe građana, nekada na glasanju otvorenom svima ili kombinaciji ova dva pristupa.

Prednost ovog postupka je postizanje većeg konsenzusa i ravnomjernijeg razvoja grada, posebno zahvaljujući užoj povezanosti između participativnog budžeta i ukupnog budžeta općine. Nasuprot projektnog modela ovaj način postavlja veće zahtjeve za aktivnost građana grada i kapacite te općinske uprave.

Participativni budžet u općinama Breza, Istočna Ilidža i Kreševo – PB kao „rivalstvo prijedloga“

Participativni budžet (PB) omogućava građanima da učestvuju u odlučivanju o raspodjeli dijela investicija iz općinskog budžeta. Zasniva se na transparentnim pravilima, koja su nastala kao rezultat šestomjesečnog rada i diskusija.

PB je povezan sa investicijama u životnu sredinu stanovnika, posebno javnih prostora, na primjer četvrti, ulica ili dvorišta. Općinske vlasti u sve tri općine su odlučile da izdvoje po 9000,00 KM, uz dodatnih 27.000,00 KM koje je doniralo Ministarstvo vanjskih poslova Republike Češke, za realizaciju projekata koje predlažu i biraju građani.

1. prijedlozi projekata građana

Prijedlog može podnijeti svaki građanin općine, koji je napunio 18 godina starosti. Projekti su izrađeni na posebnom obrazcu koji je pripremila općinska uprava (u pisanoj i elektronskoj verziji). Prijedlog treba da podrži grupa od bar 10 građana, koji su napunili 18 godina starosti. Projekti nisu tematski ograničeni i dovoljno je da budu kompatibilni sa zahtjevima općine. Moraju biti izvodljivi i biti društveno korisni.

2. istraživanje i evaluacija projektnih prijedloga

Prijedloge provjerava općinska uprava i u radu na PB se uključuje većina odjeljenja općinske uprave. Službeni proces verifikacije i evaluacije projekata uglavnom se zasniva na ustanovljavanju izvodljivosti prijedloga, što je od pojedinih odjeljenja i službi zahtijevalo ogromnu količinu posla.

3. forum za građane općina

Njihov cilj je da razjasne odluku uprave u pogledu pojedinačnih projekata, počnu pregovore o njima, a potom odrede spisak projekata za konačno glasanje. Za građane je to bila takođe prilika da saznaju o prijedlozima njihovih susjeda. Održano je 3 sastanka, u svakoj općini po jedan. Na ovaj način je u datim općinama napravljena lista projekata za glasanje. Ukupno je uvršteno 21 od početnih 22 prijedloga.

4. građani biraju projekte

Glasanje je bilo moguće elektronski ili direktno u prostorijama općine. Glasanje je bilo otvoreno i svaki glasač je morao dati o sebi osnovne podatke – ime i prezime, adresu, email. U 2018. godini u ove tri općine ukupno je glasalo 2167 građana i izabrali su 9 projekata (4 u Brezi, 2 u Istočnoj Ilidži i 3 u Kreševu).

5. realizacija preporučenih projekata

Odabrani projekti se od strane pojedinih službi pripremaju za realizaciju. Informacije o procesu realizacije i napretku se objavljuju na web stranicama općina i PB projekta za svaku općinu.

6. evaluacija

Proces implementacije PB se kontinuirano procjenjuje, a zatim se vrši evaluacija od strane spoljnih eksperata.

Porto Alegre - PB kao „zajedničko kreiranje budžeta“

U brazilskom gradu Porto Alegre (PA) osnovan je participativni budžet (PB) na prelazuom 80-tih i 90-tih godina. Na početku 21. vijeka se posredstvom PB odlučivalo o otprilike 160 mil. USD i učestvovalo je dvadeset hiljada stanovnika.

Struktura procesa u PA je složena i zasniva se na principu uključivanja građana u proces formulisanja budžetskih prioriteta sa direktnim ovlaštenjima za donošenje odluka i instrumentima za kasniju kontrolu. Jezgro predstavlja tzv. **participativna piramida** koja se sastoji od četiri osnovna nivoa: 1. skupovi na nivou susjedstva, koji su otvorena svim stanovnicima koji su zainteresovani za učešće, 2. regionalni i tematski skupovi, 3. regionalni i tematski forumi delegata i 4. gradsko budžetsko vijeće.

1. Skupovi u susjedstvu služe kao najniži nivo i mjesto sastajanja učesnika. Na njima su formulisani osnovni zahtjevi datih lokacija i susjedstava, koji će biti predstavljeni na višem nivou. Učešće nije ograničeno, otvoreno je svima koji su zainteresovani. Lokalne organizacije i udruženja građana nemaju prednosti, osim mogućnosti mobilizacije svojih članova i simpatizera i odgovornosti za organizaciju pojedinih sastanaka.

2. Regionalni skupovi, kojih je ukupno 16 (prema regionima, koji ne odgovaraju tačno njihovim administrativnim granicama), imaju nekoliko glavnih funkcija: prate aktivnosti administracije, određuju red prioriteta susjedstava i regiona, biraju predstavnike za 16 regionalnih budžetskih foruma i biraju dva vijećnika u gradskom budžetskom vijeću. Broj predstavnika u regionalnim forumima predstavnika se određuje na osnovu broja učesnika susjedskih skupova, čime je obezbijeđeno makasimalno učešće stanovnika. Nasuprot tome na nivou grada su svi regioni bez obzira na svoju populacijsku ili teritorijalnu veličinu ili stepen učešća javnosti predstavljeni jednako.

3. Regionalni forumi predstavnika služe za formulisanje spiska prioriteta projekata, koji su definisani na susjedskim skupovima. Osim toga oni su odgovorni za pregovore i praćenje implementacije projekata gradske uprave. Svi sastanci su otvoreni građanima, ali glasati mogu samo izabrani predstavnici, njihov mandat je jednogodišnji a njihove aktivnosti prate i drugi građani. Ovim elementom se sistem PB razlikuje od tradicionalnog brazilskog predstavničkog demokratskog sistema.

4. Gradsko budžetsko vijeće je organ koji formuliše glavna pravila procesa. Koristi skup pravila raspodjele sredstava na pojedine projekte predložene od strane regionalnih i tematskih budžetskih foruma. Sredstva gradskog budžeta koja su dostupna za pojedina područja prioriteta su podijeljeni između regiona prema sljedećim kriterijumima: 1. spisak prioriteta pojedinih regiona i tematskih okruga, 2. veličina populacije, 3. kvalitet infrastrukture i usluga na konkretnom mjestu. Vijeće takođe određuje značaj pojedinih kriterija određuje takođe za sljedeću godinu. Ove nadležnosti obavlja u saradnji sa gradskom upravom. Sjednice su otvorene za javnost, koja ima samo mogućnost pasivnog učešća. Vijeće prezentuje konačni prijedlog budžeta PB gradonačelniku, koji obezbijeđuje njegovo odobravanje od strane legislativnih organa grada.

Tematski proces se sastoji od tematskih skupova i tematskih foruma predstavnika. Ovaj dio procesa privlači manje pažnje javnosti, redovno u njima učestvuje manje stanovnika. Na skupovima i forumima su formulisani dugotrajniji projekti i prioriteta politika koje se obično tiču cijele teritorije grada. Glavna područja su saobraćaj, urbanizam, zdravstvo, socijalne službe, školstvo. Na svakom tematskom okupljanju su birana dva predstavnika za Gradsko budžetsko vijeće. Učesnici komuniciraju intenzivnije sa gradskom upravom, nego što je u slučaju učesnika susjedskih i regionalnih skupova i foruma.

Naredno poglavlje se fokusira na opis pripreme i kreiranja participativnog budžeta i njegove evaluacije sa stanovišta učešća javnosti.

PRIPREMA PARTICIPATIV- NOG BUDŽETA – PRAKTIČ- NA UPUTSTVA

Ovo poglavlje Vam korak po korak pokazuje kako uspješno formirati participativni budžet u Vašem gradu. Ovdje postepeno opisujemo pojedine aktivnosti, koje Vam preporučujemo za realizaciju. Pored opisa aktivnosti i glavnih ključnih tačaka, cijeli proces ćemo Vam približiti očima političara i službenika koji su kroz njih prošli.

Određivanje forme i pravila PB

To, kako će proces PB izgledati, potrebno je odrediti dovoljno unaprijed. Preporučujemo da se odvoji bar pola godine. Tokom ovog perioda postepeno dolazimo od odluke bavljenja participativnim budžetom do tačne forme toga kako će ustvari izgledati njegov tok, proces i rezultati.

Pogled iz ugla političara

Pilot projekat: „Participativni budžet“ predstavlja jedan veoma inovativan projekat koji po prvi put građanima naše općine omogućio direktno sudjelovanje u odlučivanju i participiranje u utrošku dijela sredstava Budžeta Općine u svrhu realizacije projekata koje su građani sami osmislili.

Za uspjeh participativnog budžetiranja, kao uostalom i svakog drugog participativnog procesa, ključno je bilo i postojanje iskrene političke volje na lokalnom nivou. Moram istaći da je za Općinu Breza ovaj projekat predstavljao jedan vid izazova, budući da smo se prvi put susreli sa ovakvom metodologijom rada, koja je podrazumjevala direktnu inkluziju građana u sve faze projekta, od početka do kraja.

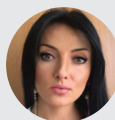
Općine, koje koriste ovu ili sličnu metodu rada efikasno angažuju aktivne građane, stvaraju veće povjerenje građana u vijeće općine i općinsku administraciju, lakše i na direktan način dolaze do informacija potrebnih za donošenje društveno odgovornih odluka i sl.

MR.SCI.MUNIB A. ZAIMOVIĆ,
Načelnik Općine Breza

Pogled iz ugla službenika

Mislim da je ovaj projekat primjer dobre prakse koji bi se trebao realizovati i u budućnosti. To je jedna od rijetkih prilika gdje građani direktno učestvuju u procesu donošenja odluka o razvoju svoje opštine. Ono što bi mjenbjala u ovom projektu, a na šta su i gradjani imali zamjerku su negativni glasovi prilikom glasanja. Vrijeme trajanja projekta bi se moglo skratiti I pojednostaviti pojedine faze projekta.

NEVENA PJEVIĆ,
koordinatrica PB, Opština Istočna Ilidža

Šta uzeti u obzir i razmotriti na početku pripreme kreiranja PB:

- Imate li dovoljno političke podrške?
- O koliko velikom obimu finansija će se odlučivati?
- Koliko velike projekte ćete iz PB podržati i koliko vremena će vam trebati za realizaciju prijedloga (uključujući moguće javne nabavke, građevinske dozvole, itd.)?
- Kojim formalnim pravilima će se voditi proces i kako će stanovnici odlučivati?
- Da li će participativni budžet biti tematski fokusiran?
- Kako će se realizovani projekti uklapati u druge planove i dugoročni razvoj grada?
- Kako će se procedura kreiranja PB podudarati sa drugim participativnim projektima i aktivnostima grada?
- Koje metode i tehnike učešća javnosti u donošenju odluka će biti izabrane?
- Da li je grad izdvojio dovoljno finansija i kadrovskih kapaciteta za realizaciju procesa?

Kako postupati prilikom određivanja forme i pravila PB

Šta	Kako	Indikator uspjeha
Dobiti mandat za proces pripreme.	Rukovodstvo grada provjerava odabranu osobu, najbolje profesionalnog vijećnika da realizuje pripremnu fazu i pripremi potrebne dokumente	Gradsko vijeće usvaja odluku da će se baviti pripremom PB grada.
Pripremite prijedlog postupka kreiranja PB.	Sastavite participativnu radnu grupu za pripremu PB, u kojoj predstavnici rukovodstva općinske uprave, budžetskih i nevladinih organizacija zajednički dolaze do forme procesa, vremenskog rasporeda i pravila, kojima će se voditi. Prilikom obrade postupka uzeti u obzir činjenice, koje utiču na javni život i rad uprave (praznike, velike sportske akcije, itd.)!	Radna grupa sastavlja konsenzualni prijedlog pravila kreiranja PB uključujući prijedlog informativnih strategija i drugih dokumenata kontrole procesa kreiranja PB.
Pružite informacije svim donosiocima odluka.	Organizujte događaje za predstavnike i predstavite prijedlog moguće forme PB.	Dobijanje političke podrške za realizaciju PB, u skladu sa prijedlogom u skupštini grada.
Organizujte javnu raspravu.	Otvorite pripremu PB široj javnosti i informišite o namjeri realizacije PB u Vašem gradu.	Dobijanje podrške aktivnih građana za realizaciju PB i eventualno njihovih povratnih informacija za prijedlog forme PB.
Pripremite konačni materijal za odobrenje od strane rukovodstva grada.	Određivanje preciznih pravila za realizaciju postupka PB, uključujući tačne forme postupka učešća javnosti i kalkulacije „operativnih“ troškova cijelog procesa.	Usvajanje odluke skupštine – odobravanje tačnog postupka i pravila PB i istovremeno određivanje iznosa namijenjenog za PB i sume, koja će služiti za pokrivanje operativnih troškova.
Obezbjedite kapacitet za realizaciju procesa PB.	Odredite koordinadora procesa i odvojite eventualne druge finansijske kapacitete, koji će mu omogućiti da kvalitetnije realizuje cijeli proces.	Radnu poziciju koordinadora popunjava osoba sa dobrim komunikacionim vještinama, koja se ujedno identifikuje sa principima PB.

Kako oformiti i voditi aktivnost participativne radne grupe

Radnu grupu oformite tako da bi u njoj mogli djelovati predstavnici političkih grupa, općinskih kancelarija, gradskih općinskih NVO, eventualno drugih institucija, koje imaju osnovni uticaj na stanovnike u vašem gradu (kulturne, socijalne ili sportske organizacije). Ako je tema participacije u vašem gradu nova, pogodno je pozvati eksperta, koji će vam moći asistirati i preporučiti takvu formu procesa koja će biti izvodljiva u vašem gradu.

Osnovno je da radnu grupu čine ljudi kojih se formiranje PaB tiče (npr. službenici odbora naknadno uključeni u saradnju sa građanima, organizacija sa širom zajednicom pristalica i sl.), a kojima su participativni pristupi bliski (moraju doprinositi radu, a nikako predstavljati prepreku).

Sastav ove grupe polazi takođe od toga, koje druge aktivnosti planirate za pripremni dio. Ako na primjer planirate poseban sastanak ili komunikaciju sa pojedinim grupama (npr. seminar za NVO ili sastanak za vijećnike), ne moraju nužno učestvovati u aktivnostima, zato što ćete njihove prijedloge i komentare dobiti drugačije.

Radna grupa ima zadatak da pripremi materijal, kojim ćete se voditi tokom realizacije i koji će biti prihvaćen od strane političkog rukovodstva grada, zato ga morate sastaviti dovoljno unaprijed prije početka samog formiranja PaB. Prilikom ove aktivnosti koncentrišite se posebno na pripremu pravila, kojim će se proces PaB voditi i na način na koji će u taj proces biti uključena javnost i kako će biti informisana u toku cijelog procesa.

Radna grupa ima svoju svrhu prije svega prije početka realizacije cijelog procesa. Svoju ulogu potom zauzima u završnoj fazi, kada je potrebno procijeniti učešće javnosti i takođe sposobnost implementacije rezultata odluka građana u praksi. Tokom procesa formiranja PaB u osnovi sve "radne" zadatke rješava uprava i koordinator. Međutim radna grupa može djelovati i tokom ove faze u kontrolnoj funkciji. U tom slučaju potrebno je da njihov sastav odgovara ovoj svrsi i da imaju mandat za svoju aktivnost od rukovodstva grada. U slučaju kontinuiranog angažovanja članova ove radne grupe potrebno je razmotriti njihovu motivaciju i potencijalnu naknadu za njihov rad.

Priprema edukativno –informativne kampanje

Informativna kampanja je jedan od ključnih aspekata uspjeha vašeg procesa. Ako građani ne znaju za PB, nećete moći pokrenuti njihove aktivnosti ni pomoću PB. Takođe je važan kredibilitet kampanje, kvalitetna povratna veza i komunikacija sa građanima koja protiče tokom cijelog perioda procesa.

Informativna kampanja prethodi samom procesu uključivanja javnosti u kreiranje PB i onda ga, takođe prati na svakom koraku. Zato mora biti pripremljena dovoljno unaprijed. Istovremeno upravo informativna kampanja često predstavlja jednu od glavnih stavki operativnih troškova cijelog procesa.

Pripremu informativne strategije, prema kojoj ćete se voditi je zato dobro spojiti sa pripremom procesa PB i materijala za vijeće općine, koje odobrava pravila i druge dokumente za participativni budžet.

Na kraju, ali ne manje važno, uvod informativne kampanje bi takođe trebao služiti tome da bi građani saznali kako ustvari izgleda ukupan gradski budžet.

Šta treba razmotriti i o čemu razmisliti:

- Koje informativne kanale (od štampanih medija do web stranica) grad može koristiti za informisanje i da li će biti na raspolaganju tokom cijelog procesa?
- Kakav vlastiti kapacitet ima služba za informativne kampanje ili će ovu uslugu vršiti spoljni saradnici?
- Koje su ciljne grupe na koje se treba koncentrisati – od široke javnosti populacije grada, aktivnih stanovnika do službenika u upravi?
- Koliko finansija grad može izdvojiti za informisanje?

Kako postupati prilikom pripreme informativne kampanje

Šta	Kako	Indikator uspjeha
Pripremite formu informativne kampanje.	U saradnji sa radnom grupom odredite informativnu strategiju za pojedine faze procesa kreiranja PB.	Informativna strategija je zajedno sa prijedlogom procesa odobrena od strane skupštine.
Obezbijedite kapacitete za realizaciju informativnih strategija.	Izdvojite sredstva za kreiranje informativnih materijala i informisanje javnosti (sopstveni kapaciteti ili spoljni saradnici kod pojedinih usluga) npr. naziv, web stranice, infografika, tekstovi, leci, plakati itd. Odredite način kako će zajednički saradivati koordinator PB, glasnogovornik i eventualno drugi radnici gradske uprave odgovorni za komunikaciju i komunikacijske instrumente (webmasteri gradskih internet stranica, urednici gradskih biltena i sl.)	Za realizaciju pojedinih aktivnosti u budžetu grada izdvojeno je dovoljno sredstava. Obezbijeden je tim koji saraduje na realizaciji informativnih aktivnosti.

Prikupljanje prijedloga i tema za participativni budžet

U ovoj fazi de facto počinje uključivanje šire javnosti. Pogodno je kombinovati metode koje služe za bolju informisanost, na primjer pozivnicu na javni skup kombinovati sa jednostavnim predstavljanjem izabranog postupka PB, ali takođe interakcijom javnosti i jačanjem saradnje među građanima (javni sastanci, radne grupe i sl.).

Šta uzeti u obzir i razmotriti:

- Koliko vremena imate za prikupljanje ideja i naknadne aktivnosti?
- Na koji način želite dobijati sugestije za participativni budžet?
- Da li se u Vašem gradu planira korištenje participativnih postupaka takođe za druge teme (npr. strateško planiranje, planiranje javnih prostora, itd.)?
- Kakav karakter treba da imaju sugestije za PB (manji projekti, opšte ideje sa širim efektom, njihova kombinacija)?
- Imate li na raspolaganju dobre iiskusne moderatore, koji imaju iskustvo u vođenju participativnih procesa?

„RIVALSTVO PRIJEDLOGA“ VS. „ZAJEDNIČKO FORMIRANJE BUDŽETA“U GODINAMA 2015/2016

PB u gradskim oblastima Prag 10 i Prag-Zbraslav

Kao sastavni dio informativne kampanje se u obje gradske oblasti održavaju javni skupovi, koji služe kako za bolju interpretaciju pravila participativnog budžeta, ali i kao prostor za susret stanovnika određene oblasti. Tokom susreta stanovnici mogu zajednički diskutovati o idejama za moguće projekte. Istovremeno dobivaju prvu povratnu informaciju o svom prijedlogu od prisutnog koordinatora projekta.

Koordinator PB se zahvaljujući tim susretima lično upoznaje sa velikim dijelom predlagača još prije formalnog predavanja prijedloga. Za građane je tako partner konkretna osoba, a ne samo anonimni formular, koji šalju negdje u općinsku upravu. Koordinator može iskoristiti period namijenjen za predavanje prijedloga za njihovu preliminarnu individualnu konsultaciju ili koordinaciju. Građani, koji žele, mogu zajedno sa koordinatorom ili drugim službenikom proći svoju ideju i provjeriti njenu izvodljivost, adekvatnost budžeta i sl.

Ključno za ovu fazu cijelog procesa je, međutim, da svako, ko želi da predloži svoju ideju, obradi ideju i u određenoj formi i do određenog datuma preda upravi, eventualno koordinatoru PB. Samo dio predlagača će obraditi svoj prijedlog bez bilo kakve konsultacije sa koordinatorom, već samo na osnovu utvrđenih pravila. Eventualno dupliranje prijedloga se stoga obrađuje u narednim fazama procesa.

PB u gradskoj oblasti Bratislava Novo Mjesto

Uključiti se u prikupljanje prijedloga i tema u Bratislavi Novo Mjesto je moguće na nekoliko načina. Najjednostavnije je ponuditi vlastitu inicijativu, ideju ili sugestiju posredstvom upitnika, koji je na raspolaganju u prostorima uprave, u školama ili vrtićima na javnim dešavanjima i svakako na internetu. Eventualno, stanovnici mogu doći direktno u kancelariju koordinatora za participativni budžet, gdje im koordinator može pomoći sa izradom projektnog prijedloga.

Sve ovako dobijene sugestije su od strane uprave raspoređene u nekoliko tematskih kategorija (na primjer školstvo, javni prostori, socijalni problemi i sl.) i nekoliko teritorija, prema mjestu, gdje se treba rješavati prijedlog.

Slijede susreti radnih grupa (tzv. „zajednica“) za svaku tematsku kategoriju ili teritoriju, gdje se pojedinačne sugestije rješavaju u obliku projektnih prijedloga. Ove radne grupe su otvorene i u njima može učestvovati bilo ko.

Prijedlozi su potom prezentovani na javnim tematskim forumima. Direktno na njima prisutni građani će izabrati za koje će se u narednim fazama izraditi projektna dokumentacija, koja se u finalnoj fazi koristi za konačnu odluku građana.

Kako postupati pri prikupljanju sugestija i tema za PB – projektni model

Šta	Kako	Indikator uspjeha
Pripremite dokumentaciju i pravila za podnošenje prijedloga.	Kreirajte što jednostavniji način, kako građani mogu doći sa vlastitom idejom elektronski, eventualno i u pisanoj formi, koji će sadržati instrukcijske i jednostavnu strukturu za popunjavanje. Ne zaboravite na materijale, koji će olakšati naknadnu komunikaciju (foto-grafija ili slika, kratka napomena, GPS koordinate i sl.) i naknadnu stručnu ocjenu službenika.	Jednostavan, pregledan i funkcionalan ambijent za podnošenje sugestije ili prijedloga uključujući i povratnu informaciju o njihovom preuzimanju.
Sazivajte javne sastanke.	Izaberite mjesto i vrijeme što dostupnije javnosti, eventualno vašoj ciljnoj grupi. Formu sastanka prilagodite očekivanom broju učesnika i osnovnim ciljevima sastanka – informisanje o mogućnostima i pravilima uključenja u kreiranje PB i mogućnostima generisanja ili razrade prijedloga za projekte.	Sastanak omogućava generisanje prijedloga za PB, eventualno građani znaju kako predložiti svoju ideju.
Otvorite mogućnost podnošenja prijedloga.	Stavite na raspolaganje formulare (elektronske, distribucija odštampanih formulara) za podnošenje prijedloga i mogućnosti podnošenja prijedloga, objavite na svim kanalima definisanim u informativnoj strategiji.	Interes građana za mogućnost-podnošenja prijedloga za projekat.
Pružite građanima mogućnost da konsultuju svoje ideje sa službenicima.	U toku perioda za podnošenje prijedloga odredite termine za konsultacije prijedloga, prije njihovog formalnog podnošenja.	Minimalan broj prijedloga, koji neće proći pri naknadnoj analizi iz razloga nemogućnosti realizacije ili formalnih grešaka.

Kako postupati pri prikupljanju sugestija i tema za PB – model zajednice

Šta	Kako	Indikator uspjeha
Prikupljajte sugestije od građana, šta je potrebno rješavati.	Kreirajte sredinu, u kojem građani mogu ostavljati svoje sugestije za PB.	Zbir sugestija za pojedine radne grupe.
Koordinišite sastanke stanovnika prema njihovom interesu o temama ili oblastima Vašeg grada.	Organizujte javne sastanke, gdje će građani moći razgovarati kako o pojedinim teritorijalnim oblastima Vašeg grada, tako i o temama prema svom vlastitom interesu.	Struktura oblasti i tema za diskusiju PB. Zbir prijedloga od pojedinih grupa.
Koordinišite aktivnost radnih grupa, koji će obrađivati ulazne informacije od javnosti.	Radne grupe obrađuju sugestije od građana tako, da bude jasno, kakva rješenja su predlagana. Aktivnost radnih grupa je vođena ili makar kontrolisana od strane stanovnika grada.	
Napravite selekciju prioriteta identifikovanih problema/ rješenja.	Organizujte sastanke ili drugu platformu za pojedine teme i teritorije, na kojima će se odvijati izbor predloženih rješenja ili prijedloga.	Izabrani prijedlozi ili namjere za dalju fazu stručne procjene.

4

Stručna evaluacija i analiza predloženih projekata

U ovoj fazi se odvija provjera toga, da li je prijedlog, sa kojima su građani došli, moguće u nekoj formi realizovati u okviru PB. Vršiti se kako formalna provjera (u pogledu utvrđenih pravila), tako i, prije svega, kontrola sadržaja izvodljivosti prijedloga. U slučaju da nisu izvodljivi, zato što ne ispunjavaju pravila, prijedlozi su isključeni. Ukoliko im je potrebna dorada, službenici ispunjavaju ulogu konsultanata, koji zajedno sa građanima traže izvodljive alternative.

Pogled političara

Projekt „Participativni budžet“ za općinu Kreševo predstavlja jedan novi model i način sudjelovanja građana u mjesnim zajednicama u procesu donošenja odluka i odlučivanju o prioritetima izgradnje infrastrukture, sportskih, kulturnih i drugih objekata neophodno potrebnih za život u lokalnoj zajednici.

Ovim modelom stvara se iskreno povjerenje i razumijevanje između svih sudionika u procesu izbora i implementacije projekata građana lokalne zajednice, izvršne i zakonodavne vlasti, obzirom da su se građani izravno uključili od samog početka od davanja ideja za projekte do same implementacije projekta.

RENATO PEJAK, PROF.,
Načelnik Općine Kreševo

Šta uzeti u obzir/razmotriti:

- Kojim internim procesom evaluacije će prijedlozi građana proći u općinskoj kancelariji?
- Kakav će u datom periodu biti vremenski kapacitet službenika sposobnih za takve konsultacije?
- Da li su službenici u stanju da komuniciraju sa predlagačem konstruktivno i savladaju eventualne stresne situacije?
- Kako ćete postupati se prijedlozima, koji neće biti izvodljivi, ali i pored toga će biti interesantni za grad?

Kako postupati pri evaluaciji i analizi predloženih projekata

Šta	Kako	Indikator uspjeha
Objavite pristigle prijedloge, tako da bude jasno, šta građani predlažu.	Posredstvom informativnih kanala identifikovanih u informativnoj strategiji objavite informacije o primljenim prijedlozima.	Interes stanovnika grada za informacije o predloženim projektima.
Procijenite formalnu ispravnost dostavljenih prijedloga.	Koordinator vrši kontrolu prema pravilima utvrđenim od strane skupštine i eventualno zahtijeva dopunu.	Formalno usvajanje što većeg broja prijedloga za dalju evaluaciju.
Procijenite i finalizirajte prijedloge građana u realan oblik.	<p>Određeni zaposlenici kancelarije vrše procjenu izvodljivosti prijedloga u pogledu kompetencija grada, adekvatnost budžeta u skladu sa politikama grada eventualno drugih pravila utvrđenih od strane skupštine.</p> <p>U slučaju izmjena neophodnih za izvodljivost prijedloga nadležni zaposlenici konsultuju ove izmjene sa autorom prijedloga. Cilj je maksimiziranje broja realizovanih prijedloga.</p>	Minimiziranje broja prijedloga, koji moraju biti isključeni iz daljeg postupka.
Pripremite materijale za završnu prezentaciju i izbor prijedloga.	<p>Sve prijedloge, koji su podnešeni koordinatoru u saradnji sa autorima i kancelarijom ujedini tako, da imaju garantovan jedinstven standard za naknadnu prezentaciju.</p> <p>U slučaju projektnog modela pružite autorima konsultacije i asistenciju za pripremu vlastite prezentacije.</p>	<p>Svi pridošli prijedlozi u jedinstvenoj grafičkoj verziji.</p> <p>Autori znaju, na koji način će moći da prezentuju svoje prijedloge.</p>

Diskusija o prijedlozima projekata

Prijedlozi građana, koji su prošli analizu od strane uprave, su prezentovani na javnim skupovima. Cilj ovih sastanaka je prije svega prezentacija pojedinih prijedloga pred javnošću i diskusija o njihovoj potrebnosti za dati lokalitet ili temu pred samim odlučivanjem (glasanjem).

Šta uzeti u obzir i razmotriti:

- Da li je posvećeno dovoljno vremena i kapaciteta za finalizaciju prijedloga predstavljenih široj javnosti?
- Kako će se postupati sa prijedlozima, koji nisu ispunili neka od pravila ili uslova izvodljivosti?
- Kako obezbijediti prostor za ujednačenu prezentaciju svih prijedloga i njihovu evaluaciju?
- Da li ste obezbijedili dovoljnu informisanost učešće šire javnosti na javnim sastancima?

Kako postupati pri organizaciji diskusije o prijedlozima projekata

Šta	Kako	Indikator uspjeha
Sazovite javne sastanke za izabrane oblasti ili teme.	Za sastanak izaberite mjesto i vrijeme što dostupniji javnosti. Formu sastanka prilagodite očekivanom broju učesnika i ciljevima, što znači prezentaciju prijedloga, diskusiju o njihovom doprinosu i korisnosti i eventualni izbor ili informaciju o pripremanom izboru prijedloga za podršku iz PB. Pružite dovoljan prostor za diskusiju i izbor prijedloga za dalji postupak.	Interes javnosti za prezentacije predloženih projekata.
Na osnovu rezultata diskusije prilagodite prijedloge i finalizirajte ih za naknadni izbor.	Omogućite uključivanje eventualnih izmjena kao rezultat zajedničke rasprave o predloženim projektima. Prijedlozi mogu biti dopunjeni ili eventualno spojeni tako, da ne bude ugrožena njihova izvodljivost. Eventualno, moguće je neke prijedloge definitivno povući.	Na raspolaganju je konačni spisak prijedloga koji ulaze u naknadno glasanje.

Izbor prioriteta i izrada konačne forme PB

Zamišljeni vrhunac uključivanja građana u izradu budžeta je izbor prijedloga, koji trebaju biti realizovani od strane grada iz sredstava participativnog budžeta. Izbor može imati različite forme. Često se otvara širem biračkom tijelu, nego na lokalnim izborima. Na primjer smanjuje se starosna granica birača, birač ne mora biti samo stanovnik datog grada i sl. Takođe izborni mehanizam varira u skladu sa odlukom uprave grada.

Pogled političara

Učešće u projektu Participativni budžet za opštinu Istočna Ilidža predstavlja iskorak u procesu donošenja odluka o prioritetima finansiranja iz budžeta opštine.

Ova metoda građanima omogućava direktno uključivanje u proces donošenja odluka, njihovo aktivno uključivanje i povećanje interesovanja za poboljšanje stanja u pojedinim oblastima, kao i povećanje povjerenja u izvršne organe opštine.

U narednom periodu ćemo nastojati proširiti procenat oblasti u kojima se odluke donose na ovaj način.

MARINKO BOŽOVIĆ,
Načelnik Opštine Istočna Ilidža

Šta uzeti u obzir i razmotriti:

- Kako odrediti pravila za glasanje (kako je definisan „birač“)?
- Na koji način će biti obezbijeđeno glasanje (u pisanom obliku, elektronski, lično)?
- Koje bezbjednosne mjere će biti preduzete protiv manipulacije glasanjem?
- Koji su kapaciteti za evaluaciju glasanja?
- Kako obezbijediti publicitet glasanja i omogućiti glasanje što širem (izabranom) krugu birača?

Kako postupati pri izboru prioriteta i izradi konačne forme PB

Šta	Kako	Indikator uspjeha
Pripremite mehanizam za izbor prijedloga projekata.	Obezbjedite sredstva za izabranu kombinaciju ličnog, elektronskog i izbora listićima, tj. obezbjeđenje uslova za elektronsko glasanje, kreiranje glasačkih listića i obezbjeđenje kapaciteta za njihovo slanje i naknadno brojanje.	Građani imaju lagan pristup izborima, njihov izbor će moći biti obrađen dovoljno brzo i transparentno.
Objavite informacije o načinu izbora i prijedlozima, između kojih će se birati.	Posredstvom sredstava identifikovanih u strategiji komunikacije predajte biračima što jasniju informaciju o načinu izbora predloženih projekata i samim projektima.	Birači razumiju način, kako da biraju i lako se orijentišu među pojedinačnim prijedlozima.
Pokrenite glasanje i izbor projekata.	Osiguravanje učešća što većeg broja birača (birača sa pravom glasa) posredstvom kombinacije izabranih metoda.	Učešće na glasanju.
Alocirajte sredstva za realizaciju izabranih projekata.	Skupština definitivno alocira iznos određen za PB za realizaciju izabranih projekata u budžet naredne godine.	Stavka u budžetu grada za narednu kalendarsku godinu.

Evaluacija postupka i realizacija izabranih projekata

Osim praćenja kvantitativnih indikatora toka i uspjeha PB, evaluacija bi se trebala fokusirati na nastojanje razumijevanja toga, kako su učesnici na strani građana, ali i na strani službenika, shvatali postupak kreiranja PB. Upravo implementacija želja građana od strane službenika je taj poslednji korak, kojim će se cijeli proces završiti i ubijediti građane u njegovu smislenost. Evaluacija ove njihove aktivnosti je ključna za naredne godine PB, prije svega s obzirom na proširenje korištenja PB za definisanje dugoročnih prioriteta razvoja općine.

Šta uzeti u obzir i razmotriti:

- Koje indikatore će grad htjeti pratiti?
- Ko će biti oslovljen u toku?
- Ko, kako i pod kojim uslovima će prikupljati podatke za evaluaciju?
- Koje metode ocjenjivanja će se koristiti?
- U kojoj fazi će biti potrebno izvršiti evaluaciju sa obzirom na kontinuitet procesa PB?

Kako postupati pri evaluaciji postupka i realizacije izabranih projekata

Šta	Kako	Indikator uspjeha
Izaberite, koje kriterijume ćete pratiti.	Seminar organizovan na početku procesa u okviru radne grupe.	Spisak kriterijuma evaluacije, koji će biti praćeni u toku procesa.
Ocijenite realizovani proces u pogledu dostignutih ciljeva.	Upoređivanje visine dostignutih indikatora sa očekivanim ciljevima. Rezultate objavite kao sastavni dio informisanja o rezultatima glasanja.	Grad ima na raspolaganju potrebne podatke i objavljene informacije povećavaju atraktivnost procesa i motivaciju javnosti da se uključi u narednu godinu. Odluka o povećanju iznosa izdvojenog za PB.
Pripremite ocjenu procesa iz pogleda pojedinačnih ciljnih grupa.	Anketni upitnik u kombinaciji sa razgovorima sa izabranim učesnicima procesa (autori prijedloga, učesnici javnih sastanaka, radnih grupa, službenici itd.)	Evaluacioni izvještaji preporuka za naredni postupak – prezentacija na javnom sastanku, objavljivanje na web stranicama.
Uključite rezultate evaulacije u prijedlog forme narednog kruga PB.	Koordinator procesa, u saradnji sa radnom grupom, uključuje rezultate evaluacije u prijedlog postupka za naredno kolo kreiranja PB i podnosi ga rukovodstvu grada na odobrenje. Usvajanje inovativnog postupka kreiranja PB od strane skupštine, uključujući i informativnu strategiju i usvajanje budžeta za pokriće operativnih troškova.	Odluka skupštine omogućava realizaciju PB u narednom krugu (godini).

EVALUACIJA TOKA PARTICIPATIVNOG BUDŽETIRANJA

Već sama fraza „participativno budžetiranje“ sugerira, da se zapravo radi o dvije stvari odjednom. Možemo govoriti o participaciji, odnosno mjeri učešća građana, koju prikazujemo kao određenu „skalu“ i o „budžetiranju“ odnosno određenom procesu sastavljanja budžeta, što istovremeno nagovještava takođe njegovo korištenje (investiranje).

U svakoj fazi (priprema postupka, kreiranje PB i naknadna realizacija) pratiti, do koje mjere i u kojoj ulozi su bili uključeni stanovnici grada, ali takođe i kako se odvijala organizacija cijelog procesa unutar gradske uprave i kako su proces podržali političari. U ovoj metodologiji ćemo se fokusirati prije svega na evaluaciju participacije građana.

Osim toga, šta je potrebno ocijeniti, potrebno je ustanoviti i to, kako će se ustvari evaluacija odvijati. Zadatak vršenja evaluacije je ponovo svakako na samom gradu, samim tim na koordinatoru. U principu pri ocjenjivanju koristiti dva opšta postupka, tj. vlastitu evidenciju (statistika) i takođe dobijanje povratne informacije od svih učesnika.

Vlastita evidencija i statistika je usmjerena na pokazatelje, koje grad, sam sebi, odredi za praćenje. Na primjer, to može biti vrijeme posvećeno od strane koordinatora PB, ostalih zaposlenika uprave ili direktno građanima za pojedinačne aktivnosti, broj građana koji učestvuju u pojedinim aktivnostima, broj njihovih pitanja, koje evidentira koordinador tokom kreiranja PB itd. za više detalja pogledati pojedinačna podpoglavlja.

Povratnu informaciju od učesnika možemo dobiti, na primjer, posredstvom upitnika, eventualno u okviru moderiranih razgovora ili sastanaka sa datom ciljnom grupom. Svaka metoda dobijanja povratne informacije bi trebala biti prilagođena ciljnoj grupi, na koju se fokusirate. Drugačija pitanja će se postavljati građanima, koji predlažu projekte, drugačija građanima koji učestvuju na drugi način u pripremi PB a drugačija ćemo postavljati službenicima, koji su odgovorni za konsultaciju ili realizaciju prijedloga.

Rezultate konačne evaluacije bi na kraju trebala da procijeni radna grupa, koja je pripremala postupak kreiranja PB na početku i predloži skupštini izmjene za narednu godinu.

Pogled građana

Participativni budžet omogućuje građanima da učestvuju u procesu donošenja odluka, da predlažu i biraju projekte u skladu sa svojim potrebama i prioritetima

DARIJO PERIĆ,
autor izabranog projekta u općini Kreševo

GRAĐANIN- PRED- LAGAČ

kreiranje prijedloga i aktivna
saradnja na njihovoj promociji
i realizaciji

SLUŽBENIK - KON- SULTANT

stručna garancija i saradnja sa
građanima na kompletiranju
prijedloga

POLITIČAR- GARANT

poštovanje pravila PB i konti-
nuirana podrška procesa

Evaluacija participacije javnosti u pripremi i kreiranju PB

Participaciju možemo shvatati kao različite načine učešća javnosti u odlučivanju, koje se odvija na nekoliko nivoa. Istovremeno svaki korak pripreme, kreiranja i naknadne realizacije PB, možemo ocijeniti prema tome, do koje mjere je u njemu učestvovala javnost.

Pogled službenika

Veoma je bitno stalno informisati građane o svakom koraku u implementaciji Participativnog budžeta. Pri tome treba koristiti sve dostupne metode. Od oglasnih ploča, preko novina, televizije do web stranica. Najveći broj građana Kreševa je dobio informacije o ovom projektu preko web stranice općine Kreševo i stranice projekta.

BOSO BOŠNJAK,
koordinator PB za općinu Kreševo

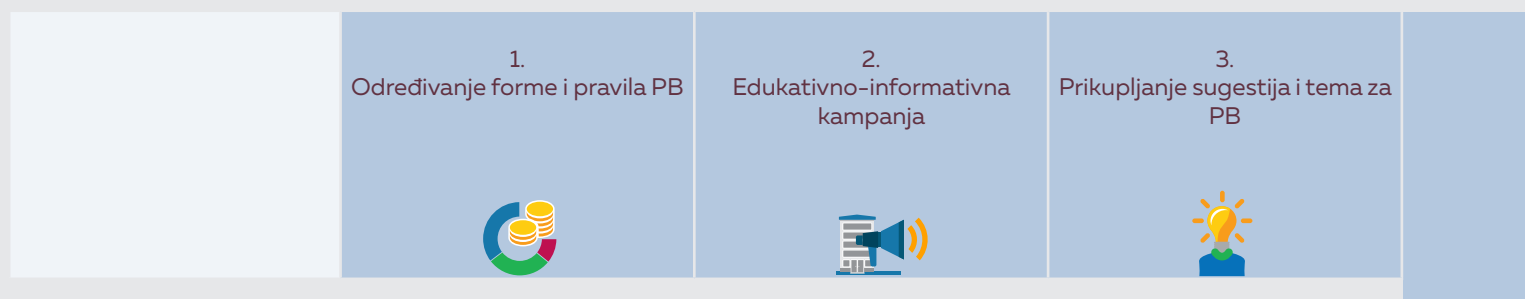
U slučaju informisanja u suštini pratimo, kako su građani bili informisani o pojedinačnim koracima procesa tj., kako je bila realizovana isplanirana informaciona kampanja i do koje mjere je bila razumljiva. U slučaju dobijanja povratne informacije od građana, pratimo uslove koji su imali za to da pruže povratnu informaciju u pojedinim koracima procesa (strukturirano posredstvom upitnika ili direktno koordinatoru PB). Ipak, najčešće u procesu participativnog budžetiranja ćemo ocjenjivati, kako se odvijala konsultacija i partnerstvo u pojedinim koracima. Evaluacija mjere odlučivanja građana spada u fazu (eventualno faze), koje su političari u potpunosti delegirali upravo na njih, odnosno na učešće u određivanju same forme budžeta.

Bliže uputstvo o evaluaciji participacije javnosti, uključujući konkretne indikatore, pokazuje sljedeća tabela. Različitim bojama je napravljena distinkcija, te koji nivoi participacije, su tipični za pojedine faze procesa. Ovo se može razlikovati po gradovima. Ovdje navodimo optimalnu situaciju, gdje je učešće javnosti što veće.

Posebno poglavlje za evaluaciju participacije javnosti je ocjenjivanje efekata realizacije PB u datom gradu. Radi se prije svega o procjenjivanju povećanja povjerenja građana u organe, dalje i u cijelu upravu i takođe povećanje kapaciteta građanja u oblasti poznavanja funkcionisanja javne uprave. Mjeriti napredak u ove dvije oblasti je istina veoma zahtjevno, međutim, u okviru dobijanja povratne informacije je od ispitanika takođe moguće tražiti odgovore na tzv. autoevalaciona pitanja (ocjenjivanje samog sebe u određenim pogledima). Na primjer, možemo učesnike PB-a predlagače iz reda građana pitati za procjenu povećanja vlastitih sposobnosti za procjenu izvodljivosti vlastitih namjera prije i nakon učešća u ovom procesu.

Šema evaluacije participacije javnosti, uključujući konkretne indikatore

<p>Odlučivanje u rukama građana</p> <p>Građani direktno biraju, kakva odluka će biti donešena.</p> <p>Kako su građani odlučivali o ...</p>			
<p>Konsultacije i partnerstvo</p> <p>Dvosmjerni tok informacija. Građani i općinska uprava zajednički diskutuju o datoj temi i pripremaju materijale za odluku.</p> <p>Kako su građani sa upravom saradivali pri ...</p>	<p>Broj građana aktivno uključenih u aktivnost radne grupe koja priprema formu PB</p>	<p>Broj građana aktivno uključenih u pripremu i realizaciju edukativno-informativne kampanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> i. Broj predloženih projekata i broj ljudi, koji njihove prijedloge podržavaju ii. Omjer prijedloga, koji su prošli konsultaciju prije podnošenja nasuprot onih, koje su građani predali bez bilo kakve konsultacije iii. Sastanci sa predlažačima (broj sastanaka, dužina, broj pitanja).
<p>Povratna informacija</p> <p>Jednosmjerni tok informacija od javnosti prema općinskoj upravi sa ciljem obezbjeđivanja reakcije građana. Kako su građani mogli predati upravi povratnu informaciju o ...</p>	<p>Opšta procjena povratne informacije po pojedinačnim koracima, odnosno evaluacija pojedinačnih koraka u pogodnom momentu (npr. na javnim sastancima, na kraju procesa i sl.).</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Broj predatih upitnika za povratne informacije. ii. Broj sugestija u povratnim informacijama po pojedinačnim koracima. 		
<p>Informisanje</p> <p>Jednosmjerna komunikacija od općinske uprave prema građanima.</p> <p>Kako su građani bili informisani o ...</p>	<ul style="list-style-type: none"> i. Broj štampanog i distribuiranog informativnog materijala. ii. Broj plakata. iii. Broj dostavljenih i preuzetih saopštenja za štampu. iv. Broj i dužina spotova (na televiziji/ radiju). v. Analiza elektronskih medija (posjećenost web stranica, profila na socijalnim mrežama). vi. Broj direktnog obraćanja (na primjer informativne elektronske poruke, SMS i sl.). 		

		<ul style="list-style-type: none"> i. Broj i karakteristika glasača ii. Odnos važećih i nevažećih glasova 		
<ul style="list-style-type: none"> iv. Omjer konsultovanih prijedloga i projekata koji su naknadno prošli tehničku analizu nasuprot broja nekonsultovanih i isključenih nakon tehničke analize v. Udio prijedloga, koji su pobijedili i bili konsultovani nasuprot broja prijedloga koji su pobijedili a nisu bili konsultovani. vi. Broj autora koji su aktivno učestvovali na sastancima, 	<p>Broj i kapaciteti građana aktivno uključenih u pripremu i realizaciju predizborne kampanje</p>	<p>Broj građana aktivno uključenih u evaluaciju toka procesa i naknadnu pripremu realizacije</p>	<p>Broj učešća građana u implementaciji projekata</p>	

	<p>4. Analiza izvodljivosti projektnih prijedloga</p> 	<p>5. Prezentacija projekata, diskusija o prijedlozima građana</p> 	<p>6. Glasanje o projektima i sastavljanje finalne forme PB</p> 	<p>7. Evaluacija postupka i priprema realizacije izabranih projekata</p> 	<p>8. Realizacija projekata</p>
--	---	--	---	--	---

EVALUACIJA AKTIVNOSTI UPRAVE TOKOM REALIZACIJE PB

Gdje naći informacije i primjere

Sintomer, Y. et al.: Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges, in: International Journal of Urban and Regional Research, Volume 32.1 March 2008.

Dias, Nelson: Hope for Democracy – 25 years of participatory budgeting worldwide. 2014. ISBN 978-972-8262-09-9

Arnstein, S.: A Ladder of Citizen Participation, in: Journal of the American Institute of Planners (35) 4:216-24, July 1969.

72 Frequently Asked Questions about Participatory Budgeting, UN-HABITAT, Quito, July 2004. ISBN 92-1-131699-5

Preporučena literatura:

Participativní rozpočtování. Případové studie měst: Dabrowa Gornicza, Walbrzych, Bratislava-Nové Mesto, Banská Bystrica. Agora CE, 2015.

Mička, Pavel (ed.) a kol.: Analýza participace v ČR, in: Participativní rozpočtování - s. 44-45, Agora CE, Praha, 2015.

Mička, Pavel (ed.): Metodika participace aneb jak zapojit občany do rozhodování. Agora CE, Praha, 2016. ISBN 978-80-906397-0-6

Bednařík, A.: Facilitace: Jak vést skupinová setkání? Kladno: Aisis, 2008.

Jak přitáhnout občany ke spolupráci aneb jak dát radnici uši, aby slyšela, co lidé chtějí. Agora CE, 2008.

Preporučene web stranice:

participativni-rozpocet.cz

moje-stopa.cz

participativnirozpocet.cz

participativnimetody.cz

participatorybudgeting.org.uk

twojadabrowa.pl

wbp.um.walbrzych.pl

bp.partycypacjaobywatelska.pl

participatorybudgeting.org

PRILOZI

Prilog 1 – tabela za izračun operativnih troškova za realizaciju PB:

stavka	Informaciona kampanja vlastita web stranica budžeta (PB) (grafički dizajneri info grafike, kreiranje, rad) FB stranica PB Bilten općinske uprave (kreiranje novog sadržaja, štampa većeg broja primjeraka) Informativni materijal za distribuciju (plakati, leci i ostali štampani materijali, sadržaj, grafika, štampanje i distribucija) ostali propagandni materijali (npr. spotovi i predmeti) Propagandni leci pred javni sastanak (sadržaj, grafika, štampanje) Pozivnice za sastanak – distribucija posredstvom škola (sadržaj, grafika, štampanje)
	ostali PR alati prema izboru grada Javni sastanci sa građanima (iznajmljivanje, tehnika, osvježenje i sl.) moderiranje javnih sastanaka sa građanima podnošenje prijedloga od strane građana štampana promocija (plakati) reklamni spotovi (kreiranje, plaćeno vrijeme i sl.) verifikacija prijedloga od strane kancelarije info članci javna prezentacija i diskusija Propagandni leci pred javni sastanak (sadržaj, grafika, štampanje i distribucija) Pozivnice za sastanak – distribucija posredstvom škola i ostalih kanala (sadržaj, grafika, štampanje)
	osvježenje u okviru javnih sastanaka sa građanima moderiranje javnih sastanaka sa građanima izbor projekata – glasanje plakati poziva na glasanje
	ostali PR instrumenti prema izboru grada elektronsko glasanje – sistem glasanje na papiru – štampanje glasačkih listića Evaluacija procesa i alokacija finansija Evaluacija i obezbjeđivanje povratne informacije od građana i službenika (upitnik za povratne informacije učesnicima sastanka, autorima, glasačima, javni sastanak, fokus grupa sa službenicima) tekuće vođenje projekata – koordinator – cca 1/2 radnog vremena vrijeme službenika u pojedinačnim koracima (sastanci sa građanima, verifikacija prijedloga, komunikacija sa autorima) Ukupni procijenjeni troškovi – cca. xy% budžeta
	- BAM

www.pbbih.com